

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ФУНКЦІЙ ГОСПОДАРСЬКОГО СУДУ ЩОДО ВІДКРИТТЯ ПРОЦЕДУРИ ПРЕВЕНТИВНОЇ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ БОРЖНИКА

Вечірко І. О.

ВСТУП

Завданнями вітчизняного законодавства про неспроможність (банкрутство), з одного боку, є виключення з цивільного обороту неплатоспроможних суб'єктів, а з іншого – надання можливості добросовісним боржникам покращити свої справи під контролем господарського суду і погодженням з кредиторами та знову досягти фінансової стабільності. Вказані завдання можуть бути реалізовані лише шляхом застосування процесуальних норм, якими врегульовано порядок розгляду справ про банкрутство (неплатоспроможність). Однією із процесуальних особливостей розгляду таких справ є застосування до боржника як судових так і позасудових процедур, визначених Кодексом України з процедур банкрутства¹(далі КУзГПБ, Кодекс). Інтеграція України до європейського співтовариства потребує значного оновлення законодавства, яке регулює відносини неспроможності з метою удосконалення процедур, що застосовуються до боржника відповідно до фундаментальних принципів законодавства Європейського Союзу. Наслідком розвитку законодавства ЄС у напрямку запобігання неплатоспроможності суб'єктів підприємницької діяльності стало ухвалення Директиви Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу 2019/1023 від 20 червня 2019 року про рамки превентивної реструктуризації². В результаті вжитих заходів щодо імплементації у законодавство України зазначеної директиви

¹ Кодекс України з процедур банкрутства від 18.10.2018 № 2597-VIII із змін. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19> (дата звернення 16.01.2025).

² Directive (EU) 2019/1023 of the European Parliament and of the Council of 20 June 2019 on preventive restructuring frameworks, on discharge of debt and disqualifications, and on measures to increase the efficiency of procedures concerning restructuring, insolvency and discharge of debt, and amending Directive (EU) 2017/1132 (Directive on restructuring and insolvency) <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/1023/oj> (accessed 16.01.2025).

³ Закон України «Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства та деяких інших законодавчих актів України щодо імплементації Директиви Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу 2019/1023 та запровадження процедур превентивної реструктуризації від 19 вересня 2024 року № 3985-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3985-20#Text> (дата звернення 16.01.2025).

Верховною Радою України 19 вересня 2024 року прийнято Закон № 3985-ІХ, яким було внесено зміни до КУзПБ та інших законодавчих актів.³ Вказаним законом, який набув чинності 1 січня 2025 року, КУзПБ доповнено новою книгою «Превентивна реструктуризація» та вперше передбачено застосування господарським судом відповідної процедури. Разом із тим, Господарський процесуальний кодекс України до юрисдикції господарського суду відніс розгляд нової категорії справ – щодо процедури превентивної реструктуризації⁴. Характер нової процедури, яка має застосовуватися до боржника без відкриття провадження у справі про банкрутство зумовлює необхідність в існуванні окремих правил відкриття та розгляду судом справ щодо процедури превентивної реструктуризації.

Дослідження особливостей застосування досудових заходів врегулювання заборгованості та імплементації в українське законодавство процедури превентивної реструктуризації знайшли відображення в роботах О. Бірюкова, Р. Полякова, П. Пригузи, В. Радзивілюк, О. Синегубова та ряду інших авторів. Значна увага вивченню проблеми реформування законодавства про неспроможність та застосування заходів відновлення платоспроможності боржника приділено в працях А. Бутирського, В. Джуна та Б. Полякова.

Новизна та недосконалість норм КУзПБ, якими врегульовано порядок здійснення нової для українського права процедури – превентивної реструктуризації викликає необхідність у дослідженні цих норм та виявленні можливих проблем їх практичного застосування. В свою чергу відсутність наукових досліджень щодо умов відкриття процедури превентивної реструктуризації та функцій господарського суду у здійсненні цієї процедури зумовлює актуальність обраної теми.

Метою роботи є виявлення особливостей реалізації функцій господарського суду, пов'язаних із застосуванням до суб'єктів підприємницької діяльності процедури превентивної реструктуризації. Для досягнення цієї мети необхідно з'ясувати додержання яких умов є необхідним для відкриття господарським судом процедури превентивної реструктуризації боржника, визначити коло та зміст судових актів які ухвалюються судом на стадії відкриття процедури превентивної реструктуризації.

⁴Господарський процесуальний кодекс України (Відомості Верховної Ради України, 2017 р., № 48, ст. 436 із змін. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12> (дата звернення 16.01.2025).

1. Умови відкриття господарським судом процедури превентивної реструктуризації

Право на звернення до суду за захистом є одним із основних інститутів господарського процесуального права. Таке право є забезпеченою законом можливістю будь-якої заінтересованій фізичній чи юридичній особі безпосередньо звернутись до суду із відповідною заявою. Визначаючи способи судового захисту прав та охоронюваних законом інтересів осіб стаття 16 Цивільного кодексу України передбачає можливість їх захисту іншим способом, що встановлений договором, або законом чи судом, у визначених законом випадках.⁵ Аналіз норм цивільного та господарського законодавства свідчить про закріплення в ньому норм про превентивний захист, зокрема у відносинах які стосуються права власності. Проте, на думку О. Беляневич превентивний захист не може бути визначений як спосіб захисту права, з огляду на те, що він є не мірою впливу на поведінку суб'єкта який порушує, не визнає або оспорує чуже право, а є по суті особливим видом судової діяльності, спрямованою на попередження правопорушення.⁶ Сам термін «превенція» (лат. – praeventio) означає «попередження». На відміну від інших превентивний спосіб передбачає захист права у випадку, коли порушення права ще не відбулось, але є підстави вважати, що воно може статися. У відносинах неспроможності слід звернути увагу на можливість виникнення негативних наслідків загрози неплатоспроможності як для кредиторів так і для боржника. В зв'язку із цим боржник має бути наділений правом вживати відповідні заходи, щоби попередити такі негативні наслідки. Необхідно також враховувати, що процедури банкрутства в окремих випадках використовуються для рейдерського захоплення економічно стійких підприємств⁷. Таким чином, боржник безумовно має охоронювані законом інтереси щодо незастосування до нього в майбутньому судових процедур банкрутства та можливої подальшої ліквідації і позбавлення майнових активів. З огляду на вказані обставини передбачене нормами КУзПБ право звернення юридичної особи та фізичної особи – підприємця до господарського суду із заявою про відкриття процедури превентивної

⁵ Цивільний кодекс України. (Відомості Верховної Ради України (ВВР 2003, №№ 40-44, ст. 356) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/card6#Public> (дата звернення 16.01.2025)

⁶ Беляневич О. Проблема превентивного захисту прав в господарському судочинстві та його меж. Українське комерційне право № 11.2011. С. 34.

⁷ Деркач Є.М., Коломоєць Т.О., Самойленко Г.В. Процедура банкрутства як інструмент для рейдерського захоплення суб'єктів господарювання. Право і суспільство. 2024. № 1. Т. 2. С. 315.

реструктуризації може бути віднесено до превентивного способу захисту прав та інтересів особи.

Попередження банкрутства слід розглядати як систему заходів, спрямованих на усунення умов для відкриття щодо суб'єкта підприємницької діяльності справи про банкрутство. Ці заходи мають призвести до позитивних змін майнового та фінансового стану підприємства. Про наявність таких змін можуть свідчити своєрідні індикатори, якими зокрема є наступні показники: платоспроможність; ліквідність; коефіцієнт покриття; витрати та фінансові результати від основної, операційної, фінансової та інвестиційної діяльності; чистий прибуток, рентабельність тощо⁸. Для досягнення поставленої мети попередження неплатоспроможності підприємство має вживати різні заходи, у тому числі пов'язані з його реструктуризацією та застосуванням до нього як судових так і позасудових процедур. В. Джунь вважає виправданими дії законодавця щодо не обмеження кола можливих реорганізаційних варіантів врегулювання заборгованості. На його думку єдиною межею для конструювання реорганізаційного варіанту є його легітимність. Таким чином не допускається застосування лише такого способу відновлення платоспроможності, який прямо суперечить приписам чинного законодавства⁹. Так, норма ст. 5 Кодексу передбачала можливість застосування до боржника – юридичної особи поряд із судовими процедурами також окремої процедури – санації до відкриття провадження у справі про банкрутство. Саме ця процедура була покликана створити можливості для боржника та його кредиторів врегулювати питання погашення заборгованості без відкриття провадження у справі про банкрутство. Фахівці, з урахуванням практики застосування цієї процедури, вказували на наявність як переваг так і недоліків її правового регулювання¹⁰. З огляду на судову практику слід прийти до висновку про низьку ефективність застосованих в Україні санаційних процедур – як класичної процедури санації у справі про банкрутство, так і санації до відкриття провадження у справі про

⁸ Poliakov, R., Kulnich, T., Vechirko, I., Lavrov, R. (2024), "Impact of Profitability of Ukrainian Enterprises on Their Bankruptcy", *Montenegrin Journal of Economics*, Vol. 20, No. 2, p. 222. DOI: 10.14254/1800-5845/2024.20-2.18

⁹ Джунь В.В. Інститут неспроможності: світовий досвід розвитку і особливості становлення в Україні.

Монографія. Видання друге, виправлене і доповнене. – К.: Юридична практика, 2006. С. 334-335.

¹⁰ Лисенко А. Досудова санація. Переваги та недоліки. Збірка наукових статей та судової практики Верховного Суду щодо застосування Кодексу України з процедур банкрутства. За заг.ред. д.ю.н., судді Верховного Суду С.В. Жукова Київ: Алерта, 2021. С. 127-128.

банкрутство. Через існування розбіжностей між боржником та кредиторами щодо узгодження порядку, строків та наявності реальних можливостей виконання планів санації значна частина справ про банкрутство закінчується визнанням підприємства банкрутом та застосуванням до нього ліквідаційної процедури. В. Радзивілюк, аналізуючи судову статистику приходить до висновку, що санація до відкриття провадження у справі майже не застосовувалась на практиці. Разом із тим вона звернула увагу, що в деяких країнах у законодавстві залишились положення, які аналогічні вітчизняній досудовій санації, але водночас з'явилися нові норми чи навіть закони про превентивну реструктуризацію¹¹.

Проведені дослідження свідчать про практичну ефективність застосування санації у французькій процедурі неспроможності. Так, надання боржнику доступу до судової процедури санації до настання моменту його неплатоспроможності, а саме при наявності його низької ліквідності, що підтверджується статистичними даними, дозволяє «зберегти життя» підприємства.¹² В інших дослідженнях ми можемо побачити позитивну оцінку французького законодавства про неспроможність, зокрема його положень присвячених регламентації відносин запобігання неспроможності, яке «завжди випереджало час та мало визначальний вплив на законодавство інших країн у даних питаннях»¹³.

КУзПБ визначає превентивну реструктуризацію як систему заходів яка поряд з правовими може включати організаційно-господарські, управлінські, інвестиційні, технічні, фінансово-економічні заходи. При цьому, важливим є спрямованість вказаних заходів на недопущення або запобігання неплатоспроможності боржника. Таким чином, вжиті заходи мають створити умови для повноцінного функціонування боржника та відсутності підстав для відкриття щодо нього справи про банкрутство і застосування в межах цієї справи відповідних судових процедур. При цьому, досягнення позитивних результатів процедури превентивної реструктуризації пов'язано із своєчасним виявленням

¹¹ Радзивілюк В. Проблеми впровадження інструментів раннього попередження відповідно до директиви (ЄС) 2019/1023. *Право України*. 2024. № 9. С. 77-78. DOI:10.33498/louu-2024-09-074

¹² Poliakov, R., Kulinich, T., Vechirko, I., Lavrov, R. (2024), "Impact of Profitability of Ukrainian Enterprises on Their Bankruptcy", *Montenegrin Journal of Economics*, Vol. 20, No. 2, p. 232. DOI: 10.14254/1800-5845/2024.20-2.18

¹³ Радзивілюк В. Примирювальні процедури за Комерційним кодексом Франції. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 1. С. 211. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-1/45>

боржником існуючих проблем та ініціюванням застосування даної процедури.

В. Радзивілюк зазначає, що окреслення в законодавстві системи раннього попередження неплатоспроможності боржника належить до ключових елементів Директиви ЄС 2019/1023. Проте в законі № 3985-IX «спостерігається явний брак положень присвячених унормуванню інструментів раннього попередження неплатоспроможності»¹⁴. Очевидно, що таку відсутність необхідних законодавчих норм має компенсувати розроблений Міністерством юстиції України Перелік інструментів раннього попередження неплатоспроможності. Згідно із цим документом раннє попередження неплатоспроможності передбачає вчинення керівником підприємства необхідних кроків для забезпечення інформацією, яка характеризує стан і перспективи розвитку підприємства та розкриває основні ризики і невизначеності його діяльності¹⁵. Наявність відповідної інформації має бути підставою для прийняття рішення щодо ініціювання боржником застосування процедури превентивної реструктуризації та звернення до господарського суду із заявою про відкриття цієї процедури. Фактично реалізація права на звернення до господарського суду за захистом, а саме – відкриття процедури превентивної реструктуризації, залежить як від об'єктивних, так і від суб'єктивних умов. Ці умови відповідають процесуальним правилам, які застосовуються при з'ясуванні наявності права на звернення до суду у інших видах проваджень. Так, процедура превентивної реструктуризації може бути відкрита господарським судом за умови, якщо заявник:

1) має право на звернення до господарського у із заявою про відкриття процедури превентивної реструктуризації;

2) додержується порядку подачі заяви про відкриття цієї процедури.

Для реалізації права на звернення до суду із заявою про відкриття процедури превентивної реструктуризації необхідна наявність передумов, тобто обставин процесуально-правового характеру (юридичних фактів), існування яких є необхідною для реалізації права на звернення за захистом суб'єктивного матеріального права чи охоронюваного законом інтересу. Наявність чи відсутність таких обставин обумовлює виникнення суб'єктивного права конкретних осіб на подачу заяви про відкриття процедури превентивної

¹⁴ Радзивілюк В. Проблеми впровадження інструментів раннього попередження відповідно до директиви (ЄС) 2019/1023. Право України. 2024. № 9. С. 79-80. DOI:10.33498/loqu-2024-09-074

¹⁵ Перелік інструментів раннього попередження неплатоспроможності. Міністерство юстиції України. <https://minjust.gov.ua/m/zapobigannya-neplatospromojnost> (дата звернення 16.01.2025).

реструктуризації. При цьому слід розрізняти загальні та спеціальні передумови права на звернення до суду.

Загальними передумовами права на звернення до господарського суду із заявою щодо застосування процедури превентивної реструктуризації є:

- 1) процесуальна правоздатність особи, яка подає відповідну заяву
- 2) віднесення справ до юрисдикції господарського суду;
- 3) відсутність в провадженні суду справи про банкрутство боржника на час звернення із заявою.

Під процесуальною правоздатністю особи, що звертається із заявою до господарського суду, розуміється здатність цієї особи мати процесуальні права і нести обов'язки сторони, заявника, боржника у справі. При цьому йдеться про встановлену законом потенційну можливість стати суб'єктом процесуальних відносин. Господарсько-процесуальна правоздатність забезпечує закріплення за особою комплексу процесуальних прав і обов'язків, а саме:

- а) на участь у господарському процесі;
- б) на зайняття процесуального положення певного суб'єкта процесу;
- в) на закріплення, у відповідності з законом, за конкретними суб'єктами процесу процесуальних засобів, прав і обов'язків.

Право на звернення із заявою не може виникнути, якщо боржник не буде мати процесуальну правоздатність. Зокрема, справа про застосування процедури превентивної реструктуризації не може бути відкрита щодо боржника, який не включений до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців. Крім цього, справа не може бути відкрита щодо ліквідованої юридичної особи.

Господарський процесуальний кодекс України закріплює принцип застосування двох критеріїв віднесення справ до юрисдикції господарських судів, а саме: характеру спору та суб'єктного складу учасників спірних правовідносин. Справи щодо застосування процедури превентивної реструктуризації віднесено до юрисдикції господарських судів відповідно до ст. 20 ГПК¹⁶.

Наявність в провадженні господарського суду справи про банкрутство боржника виключає можливість відкриття щодо нього справи про застосування процедури превентивної реструктуризації. Таким чином, після відкриття провадження у справі про банкрутство за заявою кредитора, боржник, який має право ініціювати справу про відкриття процедури превентивної реструктуризації вже не зможе його

¹⁶ Господарський процесуальний кодекс України (Відомості Верховної Ради України, 2017 р., № 48, ст. 436 із змін. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12> (дата звернення 16.01.2025)).

реалізувати. Також, відкриття процедури превентивної реорганізації не допускається коли щодо боржника вже постановлено ухвалу господарського суду про прийняття заяви кредитора про відкриття провадження у справі про банкрутство.

Крім загальних передумов права на звернення особи до господарського суду Кодекс передбачає дотримання спеціальних, зумовлених метою застосування процедури превентивної реструктуризації передумов. До таких спеціальних передумов, відсутність яких унеможливує застосування процедури превентивної реструктуризації слід віднести наступні обставини:

1) Віднесення заявника до суб'єктів, яким норми Кодексу надають право на звернення до господарського суду із заявою про відкриття процедури превентивної реструктуризації.

Згідно з ч. 1 ст. 33-4 Кодексу заява про відкриття процедури превентивної реструктуризації може бути подана лише боржником. При цьому, таким боржником є юридична особа або фізична особа-підприємець. Кодексом передбачено виключення щодо неможливості ініціювання процедури превентивної реструктуризації юридичних осіб, які не можуть бути суб'єктами банкрутства, а також юридичних осіб, що надають фінансові послуги. Коло осіб, відносно яких не може бути відкрита справа про банкрутство визначено ГПК. До таких суб'єктів закон відносить боржників – казенних підприємств та бюджетних установ. Таким чином, неможливість відкриття щодо особи справи про банкрутство виключає застосування до такої особи процедури превентивної реструктуризації. Виключення з числа осіб, які не можуть ініціювати процедуру превентивної реструктуризації юридичних осіб, що надають фінансові послуги є виправданим з огляду на специфічний характер їх діяльності та наявність особливостей здійснення щодо них судових процедур в межах справи про банкрутство.

Слід звернути увагу на те, що процедура санації до відкриття провадження у справі про банкрутство, яка існувала до запровадження процедури превентивної реструктуризації, передбачала можливість ініціювання перед судом застосування відповідної процедури і кредиторами боржника. Хоча норми Кодексу не наділяють кредиторів правом ініціювати перед судом питання відкриття процедури превентивної реструктуризації, вони передбачають можливість звернення кредитора до боржника з пропозицією щодо ініціювання самим боржником застосування відповідної процедури. Підставою для такого звернення може бути наявність інформації про неплатоспроможність боржника або її загрози. Наявність цієї інформації надає право ініціювати перед боржником питання щодо необхідності

відкриття процедури превентивної реструктуризації також членам органів управління боржника та представнику працівників боржника. Важливе значення має закріплення нормами Кодексу обов'язку боржника щодо розгляду пропозицій кредитора про ініціювання боржником процедури превентивної реструктуризації та прийняття вмотивованого рішення. Таким чином кредитор має можливість звернути увагу на відомі йому обставини загрози неплатоспроможності боржника, а боржник не може проігнорувати відповідне звернення. Про результати розгляду пропозицій кредитора, а також пропозицій членів органів управління чи представника своїх працівників боржник має повідомити протягом 30 днів від дня отримання відповідного запиту. При цьому, у повідомленні боржник має зазначити про заходи, які вживаються чи будуть вживатися боржником для недопущення чи запобігання неплатоспроможності. Невмотивована відмова боржника від ініціювання процедури превентивної реструктуризації за наявності ознак його неплатоспроможності та виникнення у зв'язку із цим обов'язку звернутися із заявою про відкриття справи про банкрутство може призвести до настання солідарної відповідальності керівника боржника за незадоволення вимог кредиторів.

2) Наявність матеріально-правової підстави для відкриття процедури превентивної реструктуризації.

Кодекс не містить окремої статті, яка визначає матеріально-правові підстави для відкриття процедури превентивної реструктуризації. Про наявність таких підстав свідчить аналіз норм ст. 33-4 Кодексу, якими визначені вимоги до змісту заяви про відкриття процедури превентивної реструктуризації та перелік документів, які мають бути додані до цієї заяви. Так, у поданій заяві боржник обов'язково має викласти обставини своєї неплатоспроможності або її загрози. Під неплатоспроможністю традиційно в українському законодавстві розуміється неспроможність (нездатність) боржника після настання встановленого строку виконати грошові зобов'язання перед кредиторами не інакше як із застосуванням судових процедур¹⁷. Що стосується загрози неплатоспроможності, то це поняття протягом тривалого часу не мало належного визначення. Згідно із внесеними до КУЗПБ змінами у зв'язку із запровадженням процедури превентивної реструктуризації під загрозою неплатоспроможності розуміється особливий фінансово-господарський стан боржника. Ознакою такого стану є наявність обставин, які підтверджують неспроможність боржника протягом наступних 12 місяців виконати свої грошові зобов'язання у встановлений строк чи здійснювати платежі за

¹⁷ Поляков Б.М. Право неспроможності (банкрутства) в Україні. Підручник для студ. вищ. навч. заклад. Київ: Ін. Юре, 2011. С. 143-144.

звичайними господарськими операціями. На думку П. Пригузи, висловленої в період обговорення законопроекту щодо запровадження процедури превентивної реструктуризації, включення до змісту норми, яка регулює питання превентивної реструктуризації такого поняття як загроза неплатоспроможності є помилковим, оскільки можливі випадки такої загрози відносяться до іншого фінансово-економічного стану підприємства. В зв'язку із цим він звертав увагу на те, що загроза неплатоспроможності відповідно до вимог ч. 6 ст. 34 КУзПБ вимагає від керівництва підприємства у місячний строк звернутися до суду із заявою про відкриття справи про банкрутство. Натомість, правовий механізм превентивної реструктуризації пов'язаний із іншими правовими і фінансово-економічними умовами за яких у органів управління підприємства не виникає обов'язку звертатися до суду із заявою про відкриття справи про банкрутство¹⁸. На час прийняття Закону № 3985-ІХ норма ч. 6 ст. 34 КУзПБ зазнала істотних змін, згідно з якими обов'язок звернутися із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство виникає у боржника у разі виникнення неплатоспроможності, а не її загрози. До таких підстав закон відносить, зокрема, обставини коли задоволення вимог одного або кількох кредиторів призведе до неможливості виконання грошових зобов'язань боржника в повному обсязі перед іншими кредиторами або якщо розмір грошових зобов'язань боржника, строк виконання яких настав, перевищує вартість активів боржника. Отже, законом встановлено обов'язок боржника звернутися до суду саме із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство у разі виникнення неплатоспроможності та передбачено майнову відповідальність для органів управління за невиконання відповідного обов'язку. Виникнення загрози неплатоспроможності відповідно до ч. 4 ст. 4 Кодексу зобов'язує боржника вживати заходи щодо запобігання цьому стану, у тому числі шляхом здійснення позасудового врегулювання боргу, ініціювання процедури превентивної реструктуризації боржника. Проте, надаючи боржнику право звернутися до суду із заявою про відкриття процедури превентивної реструктуризації і в разі неплатоспроможності і в разі її загрози закон не визначає правові підстави за яких боржник може бути звільнений від виконання свого обов'язку щодо звернення із заявою про відкриття справи про банкрутство та ініціювати застосування процедури превентивної реструктуризації. При цьому, встановлено ч.6 ст.33-1 Кодексу правило щодо підвищеного стандарту

¹⁸ Пригуза П. Недоліки законодавчої новели та пропозиції щодо їх усунення. Закон і Бізнес від 03.06.2024 https://zib.com.ua/ua/161626-preventivna_restrukturizaciya_nedoliki_zakonodavchoi_noveli_.html (дата звернення 16.01.2025).

доказування боржником перспективності виконання плану превентивної реструктуризації у разі ініціювання такої процедури за наявності ознак його неплатоспроможності не може впливати на наявність у боржника обов'язку звернутися із заявою про відкриття справи про банкрутство.

3) Не застосування до боржника раніше протягом календарного року процедури превентивної реструктуризації.

Законом передбачена для боржника можливість повторно звернутися із заявою про відкриття процедури превентивної реструктуризації, якщо раніше така процедура застосовувалась, але не дала необхідного результату. Проте, повторна заява боржника може бути подана до суду не раніше ніж через один рік після застосування вперше такої процедури. Очевидно, що такий підхід законодавця є виправданим з огляду на необхідність забезпечення якісного проведення процедури та затвердження плану превентивної реструктуризації, який може буде належним чином реалізовано.

4) Відсутність фактів притягнення боржника до адміністративної або кримінальної відповідальності протягом попередніх трьох років за неправомірні дії, пов'язані з банкрутством (неплатоспроможністю).

Законодавцем цілком виправдано передбачено застосування процедури превентивної реструктуризації тільки до тих боржників, які добросовісно відносяться до реалізації своїх прав і виконання обов'язків. В зв'язку із цим вказану процедуру не може ініціювати боржник, якого було притягнуто до адміністративної чи кримінальної відповідальності за неправомірні дії, пов'язані з банкрутством протягом попередніх трьох років. Надання такому боржнику права ініціювати процедуру та в подальшому реалізовувати план превентивної реструктуризації може створити умови для порушення прав кредиторів та інших учасників цієї процедури. О. Бірюков звертає увагу, що зловживання з боку керівництва та окремих працівників компанії-боржника своїм службовим становищем стає причиною фінансових негараздів, а наслідком може стати й банкрутство. За таких обставин причиною труднощів у сфері економічної діяльності можуть бути не тільки зміна ситуації на ринку ,а й непрофесійність або навіть недбалість керівників¹⁹.

Вирішуючи питання про прийняття заяви про відкриття процедури превентивної реструктуризації, господарський суд має перевірити наявність чи відсутність, як загальних так і спеціальних передумов права на подачу заяви до суду. Якщо будь-яка із зазначених вище передумов права на звернення до господарського суду відсутня, то у особи відсутнє право на відкриття процедури превентивної реструктуризації. Звернення

¹⁹ Бірюков О.М. Наука про банкрутство: вибрані праці. Київ: Алерта, 2024. С. 79.

до суду із заявою в такому випадку не може викликати її судового розгляду.

Після з'ясування наявності у боржника права на звернення із заявою про відкриття процедури превентивної реструктуризації, судом має бути перевірено дотримання ним порядку подачі зазначеної заяви. Фактично під порядком подачі заяви слід розуміти встановлені законом умови, за яких може бути реалізовано право особи на подачу заяви та відкрито процедуру превентивної реструктуризації. Дотримання порядку подачі заяви передбачає виконання наступних умов:

1) заява про застосування процедури превентивної реструктуризації подається з дотриманням правил підсудності;

Згідно з встановленим ГПК загальним правилом родової підсудності усі справи, на які поширюється юрисдикція господарського суду, підсудні місцевим господарським судам. Відповідно, усі справи про застосування процедури превентивної реструктуризації під час розгляду їх у першій інстанції підсудні саме місцевим господарським судам. За допомогою територіальної підсудності розмежовується компетенція судів в залежності від території, на яку поширюється юрисдикція відповідного суду. Законом застосовано правила виключної територіальної підсудності розгляду справ про застосування процедури превентивної реструктуризації. Заява про відкриття процедури превентивної реструктуризації подається боржником до господарського суду лише за місцезнаходженням боржника. При цьому Закон оперує поняттям «місцезнаходження боржника» як по відношенню до юридичних осіб, так і до громадян – підприємців. З урахуванням судової практики слід прийти до висновку, що розгляд справ як про банкрутство так і про застосування процедур превентивної реструктуризації за місцем державної реєстрації боржника, є оптимальним. Проте, в ряді випадків боржники мають філії та значні майнові активи в інших регіонах України. Зазначені фактори ставлять на порядок денний питання про необхідність врахування цих обставин при розгляді справ про застосування процедур превентивної реструктуризації.

2) заявник повинен мати процесуальну дієздатність;

Процесуальною дієздатністю в господарському суді наділені фізичні та юридичні особи. Згідно з ч. 1 ст. 92 ЦК України юридична особа набуває цивільних прав та обов'язків і здійснює їх через свої органи, які діють відповідно до установчих документів та закону. Господарська процесуальна дієздатність юридичних осіб виникає одночасно з їх правоздатністю. Процесуальну дієздатність мають юридичні особи, які здатні особисто здійснювати процесуальні права та виконувати

процесуальні обов'язки сторони, третьої особи, заявника, боржника²⁰. Нормами ЦК України передбачено, що право на здійснення підприємницької діяльності, яку не заборонено законом має фізична особа з повною цивільною дієздатністю. ГПК наділяє процесуальною дієздатністю фізичних осіб, які досягли повноліття, а також неповнолітню особу, якій у порядку встановленому законом, надано повну цивільну дієздатність.

За наведених умов заява про відкриття процедури превентивної реструктуризації може бути подана юридичною особою та фізичною особою-підприємцем які мають процесуальну дієздатність.

1) повноваження особи, що подає заяву про застосування процедури превентивної реструктуризації мають бути підтверджені належним чином;

Відповідно до ст. 56 ГПК України представником юридичної особи у справі, крім керівника, може бути член виконавчого органу, інша особа, уповноважена діяти від її імені відповідно до закону, статуту, положення, трудового договору, (контракту). Таке представництво в оновленому процесуальному законодавстві отримало назву самопредставництва. Крім цього представником юридичної особи у справі може виступати адвокат. Згідно з ч. 2 ст. 33-4 Кодексу від імені боржника – юридичної особи заява про відкриття процедури превентивної реструктуризації може бути подана керівником або іншою особою відповідно до установчих документів боржника, або особою, визначеною рішенням вищого органу управління, а стосовно боржника – державного підприємства або господарського товариства, у статутному капіталі якого більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі, – також органом (суб'єктом), уповноваженим управляти державним майном²¹. Однією із особливостей представника як суб'єкта процесуального правовідношення є те, що ним може виступати тільки фізична особа, а саме – дієздатний громадянин. Повноваження представника фізичної особи-підприємця в господарському процесі, у тому числі в провадженні у справах про застосування процедур превентивної реструктуризації, мають підтверджуватися нотаріально засвідченою довіреністю.

4) заявник має сплатити судовий збір в передбаченому законодавством порядку і розмірі;

²⁰ Цивільний кодекс України. (Відомості Верховної Ради України (ВВР) 2003, №№ 40-44, ст. 356) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/card6#Public> (дата звернення 16.01.2025).

²¹ Господарський процесуальний кодекс України (Відомості Верховної Ради України, 2017 р., № 48, ст. 436 із змін. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>(дата звернення 16.01.2025).

Згідно з ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір», із заяв про відкриття процедури превентивної реструктуризації справляється судовий збір²². Ставка судового збору за подання такої заяви становить 2 розміри прожиткового мінімуму для працездатних осіб. Станом на січень 2025 року розмір судового збору із таких заяв складав 6056 грн.

5) заява про відкриття процедури превентивної реструктуризації має відповідати встановленим Кодексом вимогам щодо змісту такої заяви.

Вимоги до змісту заяви про відкриття процедури превентивної реструктуризації визначені ч. 1 ст. 33-4 Кодексу. Слід звернути увагу на обов'язок боржника у заяві викласти обставини, які є підставою для звернення до суду, у тому числі щодо неплатоспроможності боржника або її загрози. Вказані обставини мають підтвердити наявність матеріально-правових підстав для відкриття процедури превентивної реструктуризації. Боржник також має надати підтвердження про те, що протягом календарного року до моменту подання заяви про відкриття процедури превентивної реструктуризації щодо нього не здійснювалася така процедура. Заява повинна містити інформацію про кандидатуру адміністратора превентивної реструктуризації у випадках, коли призначення адміністратора є обов'язковим. Важливе значення має виконання боржником обов'язку щодо подання разом із заявою необхідних документів. Серед них першочергове значення мають рішення вищого органу управління боржника про ініціювання процедури превентивної реструктуризації та власне план превентивної реструктуризації. У випадках, якщо боржник є суб'єктом мікро підприємництва та суб'єктом малого підприємництва, він має право подати разом із заявою про відкриття процедури Концепцію превентивної реструктуризації. Міністерством юстиції, для забезпечення реалізації норм КУзПБ щодо процедури превентивної реструктуризації розроблено Перелік умов для підготовки планів реструктуризації суб'єктів мікро та малого підприємництва²³. При цьому у вказаному документі наголошується, що план превентивної реструктуризації має бути реалістичним, логічним і об'єктивним документом, який вирішує фінансові труднощі боржника та викликає довіру у кредиторів.

1. В обов'язковому порядку боржник має надати докази надсилання плану (концепції) превентивної реструктуризації залученим

²² Закон України «Про судовий збір» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 14, ст.87) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17#Text>(дата звернення 16.01.2025).

²³ Перелік умов для підготовки планів реструктуризації суб'єктів мікро та малого підприємництва. Міністерство юстиції України. <https://minjust.gov.ua/m/zapobigannya-neplatospromojnost> (дата звернення 16.01.2025).

кредиторам, тобто тим кредиторам вимоги, права та інтереси яких безпосередньо змінюються планом превентивної реструктуризації.

З урахуванням наведеного, слід зазначити, що умовами відкриття господарським судом процедури превентивної реструктуризації є наявність у боржника права на звернення до суду із заявою про відкриття процедури та додержання ним порядку подачі заяви про відкриття цієї процедури.

2. Судові акти на стадії відкриття господарським судом процедури превентивної реструктуризації

Процедура превентивної реструктуризації на відміну від судових процедур, що застосовуються до боржника в межах провадження у справі про банкрутство (неплатоспроможність), крім здійснення судового провадження включає позасудову діяльність боржника та кредиторів. Саме в межах цієї позасудової діяльності боржник приймає рішення про ініціювання процедури, укладає договір з арбітражним керуючим, готує план превентивної реструктуризації і направляє його кредиторам. Разом із тим, затвердження плану превентивної реструктуризації може бути здійснено лише господарським судом в межах провадження у справі щодо застосування процедури превентивної реструктуризації.

Слід зазначити, що законодавством окремих європейських країн передбачені інші правила судового розгляду планів реструктуризації. Так, конкурсний план у Німеччині має на меті замінити судові процедури у конкурсному процесі, які спрямовані на збереження працездатності боржника. Разом із тим такий план може бути поданий до суду і під час провадження у справі про неспроможність²⁴. Комерційний суд у Франції наділено окремими повноваженнями, пов'язаними з позасудовим примиренням. Так, голова комерційного суду може призначити уповноваженого та надати йому відповідне доручення. Крім цього, він може призначити примирителя, який зобов'язаний сприяти укладенню між боржником і кредитором примирювальної угоди²⁵. Очевидно відповідний досвід застосування таких заходів судом у Франції має бути вивчений з метою можливого

²⁴ Поляков Р.Б. Інститут банкрутства в Україні та Німеччині: порівняльно-правове дослідження: монографія. Київ: Юрид. видавництво «Право України», 2023. С. 203-205.

²⁵ Радзивілюк В. Проблеми впровадження інструментів раннього попередження відповідно до директиви (ЄС) 2019/1023. Право України. 2024. № 9. С. 83. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-1/45>

²⁶ Синегубов О.В. Міжнародні стандарти та практики у сфері неплатоспроможності: значення для гармонізації українського законодавства. Нове українське право. 2024. Вип. 5. С. 18-25. DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2024.5.2>

запровадження в Україні. Слід погодитися з О. Синегубовим, що важливе значення в сучасних умовах набуває створення сумісного з ЄС підходу до регулювання процедур банкрутства, що має враховувати інтереси боржників та кредиторів.²⁶

В. Дерлюк обґрунтовано звертає увагу, що превентивна реструктуризація характеризується більшою гнучкістю та орієнтованістю на позасудове врегулювання боргових зобов'язань, оскільки ключова роль у цій процедурі належить переговорному процесу між боржником і кредиторами. При цьому, суд виступає арбітром і гарантом дотримання прав учасників процедури²⁷.

Будь-які процесуальні дії господарського суду в провадженні у справах щодо застосування процедур превентивної реструктуризації є здійсненням правосуддя, оскільки вони спрямовані на ухвалення законних і обґрунтованих судових рішень. Саме із здійсненням правосуддя пов'язана наявність у суду контрольних функцій за всіма діями, які вчиняються учасниками справи. А. Бутирський вказує на те, що функції господарського суду є залежними від його завдань, оскільки останні обумовлюють існування функцій, а також визначають їх зміст²⁸.

Як будь-яке судове провадження, провадження з розгляду справи щодо застосування процедури превентивної реструктуризації складається із окремих стадій. Особливий характер процедури превентивної реструктуризації істотно впливає на склад стадій провадження і зміст процесуальних дій господарського суду та інших учасників справи. З огляду на зміст книги третьої КУЗПБ «Превентивна реструктуризація» можемо виділити наступні стадії провадження щодо застосування цієї процедури:

- 1) відкриття процедури превентивної реструктуризації;
- 2) вжиття заходів щодо забезпечення здійснення процедури;
- 3) затвердження плану превентивної реструктуризації в заключному засіданні;
- 4) закриття процедури превентивної реструктуризації.

На кожній із зазначених стадій застосування процедури превентивної реструктуризації судом вирішуються відповідні цій стадії завдання. Слід погодитися із С. Васильєвим, що «зміни економічної сфери спричиняють зміни і процедури відправлення у судових справах»²⁹.

²⁷ Дерлюк В. Розвиток досудової санації в Україні як правового інституту. Право України. 2024. № 9. С. 154. DOI: 10.33498/lopu-2024-09-148

²⁸ Бутирський А.А. Моделі вирішення господарських спорів у країнах Східної Європи: монографія. Чернівці: Прут, 2013. С. 124.

²⁹ Васильєв С.В. Юридична конвергенція процесуального права України: монографія. Київ: Алерта, 2024. С. 187.

Разом із тим, необхідно звернути увагу і на ту обставину, що зміни, пов'язані із запровадженням процедури превентивної реструктуризації, потребують від суддів не тільки високої юридичної кваліфікації, але і знань у галузі економіки та фінансового аналізу.

Діяльність господарського суду у тому числі при розгляді справ про застосування процедури превентивної реструктуризації відбувається у певній процесуальній формі. При розгляді будь-яких спорів та справ господарський суд вчиняє процесуальні дії з усіх питань, що виникають в ході господарського процесу на всіх його стадіях. Ця діяльність господарського суду, його судження, у тому числі і по суті питання, яке розглядається, носять владний характер і знаходять своє відображення та закріплення у формі судових актів. Процесуальні норми КУзПБ є спеціальними нормами, які покликані встановити правила розгляду господарським судом як справ про банкрутство так і справ про застосування процедури превентивної реструктуризації. Разом із тим розгляд таких справ має здійснюватись з урахуванням загальних норм Господарського процесуального кодексу України (ГПК), які визначають завдання та основні засади господарського судочинства³⁰. Суб'єктами процесуальних правовідносин, які виникають в провадженні у справах щодо застосування процедури превентивної реструктуризації, є господарський суд та учасники у справі. Кодекс визначає процесуальний статус боржника та залучених кредиторів як сторін у справі. Щодо державних та комунальних підприємств сторонами у справі є власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника, а також працівники боржника в особі представника працівників боржника, у разі якщо планом превентивної реструктуризації встановлюються, змінюються чи припиняються їхні права та зачіпаються інтереси. До суб'єктів процесуальних правовідносин слід віднести і адміністратора превентивної реструктуризації у тих справах, де його участь є обов'язковою, а також коли адміністратор призначається судом за заявою сторони.

Об'єктом процесуальних дій та правової оцінки господарського суду на початковій стадії є заява про відкриття процедури превентивної реструктуризації з доданими до неї матеріалами, вивчення їх з точки зору юрисдикції і підсудності справи, а також інших критеріїв, необхідних для прийняття заяви до розгляду. Л. Ніколенко зазначає, що роль суду в доказуванні на стадії відкриття справи полягає в оцінці передумов і дотримання порядку пред'явлення заяви, тобто суд

³⁰ Вечірко І.О. Кодекс України з процедур банкрутства як джерело господарського процесуального права. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2023. № 6. С. 56. <https://doi.org/10.32782/2408-9257-2023-6-9>.

встановлює факти процесуального характеру³¹. За результатами розгляду судом заяви боржника в залежності від додержання заявником умов такого звернення має бути постановлена відповідна ухвала.

Ухвала про передачу заяви про відкриття процедури превентивної реструктуризації за встановленою підсудністю постановляється коли судом буде встановлено, що справа про застосування цієї процедури не підсудна даному господарському суду. Такий висновок має бути зроблений судом якщо заява боржника подана без додержання правил територіальної юрисдикції, щодо подання заяви до господарського суду за місцезнаходженням боржника. Порядок передачі заяви за підсудністю є загальним для усіх справ та визначений ГПК. Справа, передана з одного суду до іншого в порядку, встановленому для передачі за підсудністю, повинна бути прийнята до провадження судом, якому вона надіслана.

Ухвала про відмову у відкритті процедури превентивної реструктуризації постановляється за результатами розгляду заяви боржника про відкриття зазначеної процедури. Підстави для відмови у відкритті процедури превентивної реструктуризації, визначено ст. 33-5 КУЗПБ. Аналіз таких підстав надає можливість поділити їх на три групи:

- 1) пов'язані з неможливістю за будь-яких обставин здійснити процедуру превентивної реструктуризації щодо даного боржника;
- 2) пов'язані із існуванням обставин (юридичних фактів), які перешкоджають розгляду заяви боржника на час її подання;
- 3) пов'язані із невідповідністю поданої заяви про відкриття процедури превентивної реструктуризації вимогам встановленим КУЗПБ.

Господарський суд має відмовити у прийнятті заяви, якщо боржник відноситься до суб'єктів, відносно яких не може бути здійснено процедуру превентивної реструктуризації або юридична особа – боржник перебуває у процесі припинення чи її припинено в установленому законодавством порядку. Перешкодою у відкритті процедури є постановлення ухвали господарського суду про прийняття заяви кредитора про відкриття провадження у справі про банкрутство та ухвали про відкриття провадження у справі про банкрутство (неплатоспроможність). Також підставою для відмови у відкритті процедури являється затвердження плану превентивної реструктуризації, який перебуває на стадії виконання. Суд має відмовити у відкритті процедури, якщо відносно боржника протягом календарного року вже здійснювалася процедура превентивної

³¹ Ніколенко Л.М. Доказування в господарському судочинстві: навчальний посібник. Одеса: Фенікс. Суми: ВТД Університетська книга. 2007. С. 84.

реструктуризації. Особливою підставою для відмови у відкритті процедури є з'ясування судом тієї обставини, що боржник протягом попередніх трьох років притягався до адміністративної або кримінальної відповідальності за неправомірні дії, пов'язані з банкрутством (неплатоспроможністю). Слід звернути увагу, що на час подання заяви про відкриття процедури боржник може приховати відповідну інформацію, а суд не маючи цієї інформації постановити ухвалу про відкриття процедури. За таких обставин необхідно в КУЗПБ передбачити відповідні підстави для постановлення судом ухвали про закриття процедури превентивної реструктуризації.

За відсутності в заяві про відкриття процедури превентивної реструктуризації відомостей, зазначених в ст. 34 Кодексу з переліком доданих до неї документів ця заява вважається такою, що не відповідає встановленим вимогам. Невідповідність заяви вказаним вимогам є підставою для відмови у відкритті процедури превентивної реструктуризації. Разом із тим, боржником в подальшому можуть бути усунені недоліки, пов'язані із неповнотою наданих відомостей та неподанням відповідних доказів. За таких обставин доцільно б було передбачити можливість вчинення судом такої процесуальної дії як повернення заяви про відкриття процедури превентивної реструктуризації та створення боржнику можливостей для усунення виявлених недоліків. Такий підхід є особливо актуальним в перший період застосування нової процедури та мав би створити умови для однакового розуміння норм Кодексу якими врегульовані вимоги до заяви боржника та доданих до неї документів.

Ухвала про відмову у відкритті процедури превентивної реструктуризації, як інші ухвали в господарському судочинстві на етапі прийняття заяви до розгляду постановляється протягом п'яти днів з дня отримання заяви про відкриття процедури превентивної реструктуризації. За наявності передбачених законом підстав боржник має право повторно звернутися до господарського суду із заявою про відкриття процедури превентивної реструктуризації, якщо раніше у прийнятті його заяви було відмовлено.

Ухвала про відкриття процедури превентивної реструктуризації постановляється судом за відсутності підстав для відмови у відкритті процедури превентивної реструктуризації протягом п'яти днів з дня надходження відповідної заяви боржника. Законом визначено зміст відомостей, які мають міститися в ухвалі про відкриття процедури превентивної реструктуризації. Ці відомості можна поділити на дві групи: обов'язкові, які мають міститися в усіх ухвалях про застосування процедури та ситуативні які мають бути відображені в ухвалі у випадках,

передбачених Кодексом. До обов'язкових слід віднести такі відомості в ухвалі господарського суду:

- 1) власне про відкриття процедури превентивної реструктуризації;
- 2) про застосування основних заходів захисту боржника;
- 3) про час і місце проведення заключного судового засідання господарського суду.

До ситуативних відомостей, які зазначаються в ухвалі суду слід віднести:

- 1) про застосування додаткових заходів захисту боржника;
- 2) про призначення адміністратора превентивної реструктуризації;
- 3) про встановлення строку для підготовки та подання до суду плану превентивної реструктуризації.

Не зважаючи на те, що усі зазначені вище відомості є важливими для здійснення процедури превентивної реструктуризації, все ж таки основним завданням суду на даній стадії провадження являється прийняття рішення про відкриття процедури. Саме наявність ухвали суду про відкриття процедури створює умови для вжиття необхідних підготовчих заходів і в подальшому для затвердження судом плану реструктуризації боржника.

Метою застосування заходів захисту боржника є сприяння проведенню переговорів між боржником та кредиторами щодо розроблення та схвалення плану превентивної реструктуризації, забезпечення можливості його подальшого виконання. Основні заходи захисту застосовуються з моменту відкриття процедури превентивної реструктуризації. До таких основних заходів відноситься зупинення нарахування штрафів та інших фінансових санкцій за зобов'язаннями боржника перед залученими кредиторами. Такий захід було запозичено із змісту провадження у справах про банкрутство, оскільки він надає можливість обмежити збільшення боргових зобов'язань боржника. Відчуження та розпорядження майном боржника (крім розпорядження майном у рамках звичайної господарської діяльності) має здійснюватися виключно в порядку, передбаченому планом превентивної реструктуризації. Такі дії як збільшення (зменшення) статутного капіталу боржника, вихід учасника з боржника – товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю може також здійснюватися виключно в порядку, передбаченому планом превентивної реструктуризації. В якості основного заходу захисту також передбачено неможливість відкриття щодо боржника провадження у справі про банкрутство. Зазначивши про застосування основних заходів захисту з моменту відкриття процедури превентивної реструктуризації законодавець не вказав, чи застосовуються ці заходи до усіх боржників

,щодо яких відкривається ця процедура. Якщо ж це питання має вирішуватися у кожній конкретній ситуації судом, то слід зазначити відповідні критерії, якими буде керуватися суд при прийнятті рішення про застосування основних заходів захисту.

Відкриваючи процедуру превентивної реструктуризації суд має визначити дату проведення заключного засідання. Заключне засідання призначається для розгляду плану превентивної реструктуризації та має відбутися не раніше двох та не пізніше шести місяців з дня постановлення ухвали про відкриття процедури превентивної реструктуризації.

Окремі процесуальні дії мають бути вчинені, господарським судом і відображені в ухвалі про відкриття процедури за наявності передбачених у Кодексі обставин. Одним із процесуальних засобів захисту прав боржника в процедурі превентивної реструктуризації є надання йому права подати заяву про застосування додаткових заходів захисту боржника. Ці додаткові заходи можуть полягати у накладенні заборони примусового стягнення з боржника коштів чи майна на підставі виконавчих документів та заборони звернення стягнення на предмет застави (іпотеки). Такі заходи можуть бути обмеженими, тобто застосовані до окремих залучених кредиторів або до класів кредиторів так і загальними які застосовуються до усіх залучених кредиторів. Основною умовою застосування судом додаткових заходів захисту є наявність обставин, які свідчать про те, що нежиття таких заходів матиме наслідком неможливість проведення превентивної реструктуризації або навіть призвести до неплатоспроможності боржника. Для оцінки цих обставин судом боржник зобов'язаний подати повну та достовірну інформацію про фінансовий стан, його активи та зобов'язання. Перед застосуванням додаткових заходів суд має прийти до висновку, що план (концепція) превентивної реструктуризації є обґрунтованим та наявні підстави вважати, що такий план (концепцію) буде виконано. В процедурі превентивної реструктуризації важливе значення має темпоральний фактор, з огляду на необхідність досягнення позитивних результатів протягом обмеженого часу. В зв'язку із цим додаткові заходи захисту боржника запроваджуються судом на строк до трьох місяців, але не довше ніж існування обставин, пов'язаних із затвердженням плану реструктуризації.

Слід звернути увагу на неузгодженість норм Кодексу щодо порядку розгляду заяви про застосування додаткових заходів. Так норма ч. 4 ст. 33-12 Кодексу встановлює, що господарський суд розглядає заяву про застосування додаткових заходів захисту боржника у судовому засіданні протягом 10 днів з дня її отримання. Разом із тим, норма ч. 1

ст. 33-5 передбачає, що про застосування додаткових заходів захисту боржника зазначається в ухвалі про відкриття процедури превентивної реструктуризації³². Проте, зазначена ухвала постановляється судом без проведення судового засідання протягом 5 днів. Таким чином фактично суд не має можливості в ухвалі про відкриття процедури превентивної реструктуризації вирішити питання про застосування додаткових заходів захисту боржника. За результатами розгляду заяви боржника суд має додатково постановити *ухвалу про застосування або про відмову у застосуванні додаткових заходів захисту боржника*.

Господарський суд в ухвалі про відкриття процедури вирішує питання про призначення адміністратора превентивної реструктуризації, якщо участь адміністратора у процедурі є обов'язковою. Насамперед така необхідність виникає якщо станом на дату звернення боржника до господарського суду боржник не розробив план превентивної реструктуризації, а до заяви про відкриття процедури превентивної реструктуризації додав концепцію превентивної реструктуризації. Також обов'язкове призначення адміністратора передбачено у разі застосування господарським судом заходів захисту боржника. Крім цього, адміністратор реструктуризації обов'язково призначається у разі подання боржником заяви про крос-класове затвердження плану превентивної реструктуризації. У разі якщо участь адміністратора у процедурі превентивної реструктуризації не є обов'язковою, господарський суд може призначити адміністратора за заявою боржника або зборів кредиторів, постановивши *ухвалу про призначення адміністратора превентивної реструктуризації*. Господарський суд має перевірити чи відповідає запропонована кандидатура адміністратора загальним вимогам, встановленим для арбітражних керуючих а також тим вимогам, які передбачені для виконання обов'язків адміністратора превентивної реструктуризації боржника. Визначені законом обмеження для арбітражних керуючих насамперед стосуються їх заінтересованості стосовно боржника, яка може полягати у наявності трудових або договірних відносин з боржником протягом останніх трьох років. Хоча законом не визначено порядку обрахування вказаного періоду, очевидно мова має йти про такий трирічний період, який передує даті звернення боржника із заявою про відкриття процедури превентивної реструктуризації. Додержання встановлених законом формальних вимог є недостатнім для забезпечення ефективної роботи керівника реструктуризації. В зв'язку із

³² Кодекс України з процедур банкрутства від 18.10.2018 № 2597-VIII із змін. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19> (дата звернення 16.01.2025)

цим слід погодитись з думкою Голови Національної асоціації арбітражних керуючих України А. Бондарчука, що застосування нової процедури вимагає від арбітражного керуючого «поглиблених компетенцій у фінансах, бухгалтерському та податковому обліках, а також умінь працювати як модератор»³³. Саме такі особи з високою кваліфікацією отримують шанс бути затребуваними для врегулювання фінансових проблем суб'єктів підприємницької діяльності.

Новацією законодавства про неспроможність (банкрутство) в частині регулювання відносин між боржником, кредиторами та арбітражним керуючим є передбачений нормами КУзПБ обов'язок укладення договору про виконання повноважень. Копія такого договору з арбітражним керуючим має бути додана боржником до заяви про відкриття процедури превентивної реструктуризації. Від імені зборів кредиторів договір з арбітражним керуючим підписує голова зборів кредиторів або залучений кредитор, уповноважений на це рішенням зборів. Договір повинен містити інформацію про узгоджену з боржником або зборами кредиторів вартість послуг. Господарський суд в ухвалі про призначення адміністратора превентивної реструктуризації має вирішити питання про встановлення розміру винагороди адміністратора. При цьому, суд повинен керуватися нормою ч. 8 ст. 33-2, якою передбачено порядок обрахування вартості послуг адміністратора. Вказана норма не тільки визначає розмір вартості послуг адміністратора, а і передбачає можливість його зменшення або збільшення. Зміни розміру вартості послуг адміністратора можуть враховувати прогнозовану тривалість процедури превентивної реструктуризації, прогнозовані трудові затрати адміністратора на виконання його повноважень, обсяг повноважень, що покладаються на адміністратора згідно з планом превентивної реструктуризації, складності справи, фінансового стану боржника, впливу вартості послуг адміністратора на можливість виконання плану (концепції) превентивної реструктуризації, статусу боржника як суб'єкта мікро підприємництва та суб'єкта малого підприємництва³⁴. У разі зміни встановленого законом розміру вартості послуг адміністратора превентивної реструктуризації сторона, в заяві про призначення адміністратора зобов'язана обґрунтувати підстави для збільшення або

³³ Вебінар на тему: «Процесуальні аспекти превентивної реструктуризації: етапи, вимоги та роль суду» 20 грудня 2024 року. <https://www.pravojustice.eu/ua/post/proyekt-yes-pravo-justice-proviv-vebinar-prisvyachenij-zaprovadzhennyu-v-ukrayini-proceduri-preventivnoyi-restrukturizaciyi> (дата звернення 16.05.2025).

³⁴ Кодекс України з процедур банкрутства від 18.10.2018 № 2597-VIII із змін. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19> (дата звернення 16.01.2025).

зменшення рівня винагороди та зазначити, які із зазначених обставин були враховані при визначенні розміру винагороди. Господарський суд за заявою боржника, залучених кредиторів або з власної ініціативи, виходячи із передбачених законом обставин, має право при вирішенні питання про призначення адміністратора превентивної реструктуризації зменшити розмір його винагороди, про що зазначається в ухвалі про призначення адміністратора. У разі якщо участь адміністратора у процедурі превентивної реструктуризації є обов'язковою, оплата послуг адміністратора превентивної реструктуризації здійснюється за рахунок боржника. Оплата послуг адміністратора превентивної реструктуризації покладається на сторону, яка звернулася до суду із заявою про його призначення. Збори кредиторів, приймаючи рішення про звернення до суду із заявою про призначення адміністратора превентивної реструктуризації, повинні визначитися щодо сплати вартості послуг адміністратора всіма чи окремими кредиторами, та про порядок здійснення оплати. Оплата може бути здійснена кредиторами у визначеній ними пропорції безпосередньо на рахунок адміністратора або шляхом зарахування коштів на депозитний рахунок господарського суду, у провадженні якого перебуває справа. Господарський суд має повноваження в подальшому відсторонити адміністратора превентивної реструктуризації як за його заявою так і в разі невиконання або неналежного виконання покладених на нього обов'язків, або подання адміністратором до суду недостовірних відомостей – за заявою боржника або зборів кредиторів.

Окремо слід звернути увагу на ті повноваження адміністратора превентивної реструктуризації, які пов'язані з його взаємодією з господарським судом. Так, адміністратор має негайно інформувати суд про надання боржником до господарського суду недостовірної інформації, безперспективності превентивної реструктуризації та наявності у зв'язку з цим підстав для закриття процедури превентивної реструктуризації. Адміністратор має право подавати до господарського суду, в провадженні якого перебуває процедура превентивної реструктуризації заяви, клопотання, інші процесуальні заяви по суті справи, а також надавати на запит залучених кредиторів або суду повну та достовірну інформацію про хід процедури превентивної реструктуризації. Належна взаємодія адміністратора превентивної реструктуризації з судом в період від відкриття процедури до проведення заключного засідання надає можливість забезпечити проведення відповідних заходів та своєчасно надати на затвердження судом план превентивної реструктуризації.

Норми КУзПБ надають право боржникам, які є суб'єктами мікро підприємництва та суб'єктами малого підприємництва, подати разом із заявою про відкриття процедури превентивної реструктуризації концепцію превентивної реструктуризації, замість плану реструктуризації. Концепція повинна, зокрема містити інформацію про боржника та його зобов'язання, про кредиторів, а також інформацію про заходи, які пропонуються для запобігання неплатоспроможності боржника. В ухвалі про відкриття процедури превентивної реструктуризації, у тому випадку якщо боржником разом із заявою про відкриття процедури було подано концепцію превентивної реструктуризації, господарський суд визначає строк для підготовки та подання до суду плану превентивної реструктуризації, який не може становити більше двох місяців з дати відкриття процедури. Копію цієї ухвали суд має надіслати не тільки боржнику, а і державному органу з питань банкрутства. У такому разі план превентивної реструктуризації розробляється боржником за участю адміністратора превентивної реструктуризації. Боржник невідкладно після розроблення плану превентивної реструктуризації зобов'язаний надіслати його всім залученим кредиторам. На господарський суд покладається обов'язок не пізніше наступного дня після постановлення ухвали про відкриття процедури превентивної реструктуризації оприлюднити на офіційному веб-порталі судової влади України повідомлення про відкриття процедури превентивної реструктуризації. Повідомлення зокрема має містити і дату проведення заключного засідання суду.

Важливе значення для забезпечення прав та інтересів осіб, що можуть бути порушені в межах процедури превентивної реструктуризації має передбачене законом право подавати заяви, клопотання та скарги до господарського суду та встановлення короткого строку їх розгляду – не пізніше 10 днів з дня надходження до суду. Досвід розгляду судом справ про банкрутство свідчить, що надання такого права має сприяти своєчасному вирішенню питань, які виникають у сторін та інших учасників справи та створенню умов для належного здійснення процедури превентивної реструктуризації.

Крім загальної процедури норми КУзПБ передбачають застосування спрощеної процедури превентивної реструктуризації. В такій процедурі боржник може звернутися до господарського суду із заявою про відкриття процедури превентивної реструктуризації та затвердження плану превентивної реструктуризації у спрощеному порядку. За змістом закону господарський суд має одночасно відкрити процедуру і розглянути в судовому засіданні план реструктуризації. Таким чином, крім дослідження наявності умов для відкриття процедури, суд має

одночасно дослідити і наданий боржником план реструктуризації. КУЗПБ визначено зміст інформації яка в обов'язковому порядку повинна міститися у плані превентивної реструктуризації. Таким чином вирішуючи питання про можливість його затвердження господарський суд має з'ясувати чи міститься у плані уся передбачена законом інформація. Цю інформацію можна поділити на наступні основні групи:

- інформація про фінансово-майновий стан боржника та його зобов'язання;
- інформація про кредиторів;
- інформація про заходи плану превентивної реструктуризації;
- обґрунтування необхідності залучення нового фінансування у разі, якщо це передбачено планом превентивної реструктуризації;
- обґрунтування наявності перспектив виконання плану превентивної реструктуризації та його відповідності інтересам кредиторів.

Крім аналізу плану превентивної реструктуризації щодо наявності у ньому необхідної інформації суд також має з'ясувати чи отримав боржник схвалення плану превентивної реструктуризації залученими кредиторами, голосів яких достатньо для схвалення плану превентивної реструктуризації відповідно до вимог закону. Розгляд плану передбачено здійснювати судом в тому порядку, як і при проведенні процедури в загальному порядку. За наведених обставин доцільно питання відкриття спрощеної процедури та затвердження плану превентивної реструктуризації здійснювати в різних судових засіданнях, проведених протягом короткого часу. Відповідно суд має спочатку постановити ухвалу про відкриття процедури, а в подальшому ухвалу про затвердження або про відмову у затвердженні плану превентивної реструктуризації. Слід погодитися з О. Бірюковим, що необхідно зробити усе для того, щоб потім у процесі скринінгу українського законодавства не було зроблено висновок про те, що реформа не дала задекларованих результатів, а превентивна реструктуризація, що замінила досудову санацію, має такі самі сумні наслідки³⁵.

Кодексом передбачено, що ухвали господарського суду, постановлені у процедурі превентивної реструктуризації за результатами розгляду господарським судом заяв, клопотань та скарг, можуть бути оскаржені сторонами в апеляційному порядку. Відповідно судові акти, які ухвалені судом на стадії відкриття процедури

³⁵ Бірюков О. П'ять років Директиві ЄС про реструктуризацію і неспроможність: уроки для України. Юридична газета. 24 травня 2024. <https://jur-gazeta.com/publications/practice/bankrutstvo-i-restrukturizaciya/pyat-rokiv-direktivi-es-pro-restrukturizaciyu-i-nespromozhnist-uroki-dlya-ukrayini.html> (дата звернення 16.01.2025)

превентивної реструктуризації підлягають такому оскарженню. Разом із тим в касаційному порядку підлягають оскарженню лише ухвала про затвердження чи про відмову у затвердженні плану превентивної реструктуризації та ухвала про закриття процедури превентивної реструктуризації. Такий порядок оскарження є виправданим з огляду на необхідність своєчасної підготовки плану превентивної реструктуризації та додержання строків розгляду цього плану судом першої інстанції.

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного дослідження слід прийти до наступних висновків. Передбачене нормами КУзПБ право звернення юридичної особи та фізичної особи – підприємця до господарського суду із заявою про відкриття процедури превентивної реструктуризації може бути віднесено до превентивного способу захисту прав та інтересів особи. Реалізація права на звернення до господарського суду щодо відкриття процедури превентивної реструктуризації, залежить як від об'єктивних, так і від суб'єктивних умов. Процедура превентивної реструктуризації може бути відкрита господарським судом за умов, що боржник має право на звернення до господарського із заявою про відкриття цієї процедури та додержується порядку подачі заяви про її відкриття. Законодавцем цілком обґрунтовано передбачено застосування процедури превентивної реструктуризації тільки до тих боржників, які добросовісно відносяться до реалізації своїх прав і виконання обов'язків. Надання недобросовісному боржнику права ініціювати процедуру та в подальшому реалізовувати план превентивної реструктуризації може створити умови для порушення прав кредиторів та інших учасників цієї процедури. Коло та зміст судових актів, які ухвалюються на стадії відкриття процедури превентивної реструктуризації залежить від факту додержання боржником умов звернення до господарського суду. Невідповідність заяви боржника встановленим законом вимогам є однією з підстав для відмови у відкритті процедури превентивної реструктуризації. Оскільки існує можливість усунення боржником окремих недоліків заяви про відкриття процедури, пов'язаних із неповнотою наданих відомостей та неподанням відповідних доказів було б доцільно передбачити можливість вчинення судом такої процесуальної дії як повернення заяви про відкриття процедури. Такий підхід є особливо актуальним в перший період застосування нової процедури для формування судової практики щодо вимог до заяви боржника та доданих до неї документів.

Існує неузгодженість норм Кодексу щодо порядку розгляду заяви про застосування додаткових заходів, оскільки суд фактично не має можливості в ухвалі про відкриття процедури превентивної реструктуризації вирішити питання про застосування додаткових заходів захисту боржника. Норми КУзПБ, що регулюють застосування процедури мають ряд інших недоліків та підлягають удосконаленню з урахуванням судової практики.

АНОТАЦІЯ

Робота присвячена дослідженню умов відкриття процедури превентивної реструктуризації та процесуальних дій господарського суду на стадії відкриття даної процедури. Встановлено, що процедура превентивної реструктуризації може бути відкрита господарським судом за умови наявності у боржника права на звернення до господарського суду із відповідною заявою та додержання ним порядку подачі заяви про відкриття цієї процедури. Обґрунтовано, що реалізація права на звернення до господарського суду із заявою про відкриття процедури превентивної реструктуризації пов'язана із існуванням передумов, тобто таких юридичних фактів наявності чи відсутності яких обумовлює виникнення суб'єктивного права конкретних осіб на подачу заяви. Крім загальних передумов, наявність яких необхідна для звернення до суду, звертається увага на важливість додержання спеціальних передумов, відсутність яких унеможлиблює застосування процедури превентивної реструктуризації. Наголошується на необхідності додержання заявником порядку подання до суду заяви про відкриття процедури превентивної реструктуризації.

Встановлено, що об'єктом процесуальних дій та правової оцінки господарського суду на початковій стадії є заява боржника про відкриття процедури превентивної реструктуризації з доданими до неї матеріалами, вивчення їх з точки зору наявності умов, необхідних для прийняття заяви до розгляду. З'ясовано коло та зміст судових актів, які ухвалюються на стадії відкриття процедури в залежності від додержання боржником умов звернення до суду. Автором звертається увага на наявність окремих недоліків процесуального регулювання відкриття процедури, які можуть призвести до виникнення проблем при практичному застосуванні відповідних норм.

Література

1. Directive (EU) 2019/1023 of the European Parliament and of the Council of 20 June 2019 on preventive restructuring frameworks, on discharge of debt and disqualifications, and on measures to increase the efficiency of

procedures concerning restructuring, insolvency and discharge of debt, and amending Directive (EU) 2017/1132 (Directive on restructuring and insolvency) <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/1023/oj> (accessed 16.01.2025).

2. Poliakov, R., Kulinich, T., Vechirko, I., Lavrov, R. (2024), "Impact of Profitability of Ukrainian Enterprises on Their Bankruptcy", *Montenegrin Journal of Economics*, Vol. 20, No. 2, pp. 221-235.

3. Беяневич О. Проблема превентивного захисту прав в господарському судочинстві та його меж. Українське комерційне право. № 11. 2011. С. 27-35.

4. Бірюков О.М. Наука про банкрутство: вибрані праці. Київ: Алерта, 2024. 562 с.

5. Бірюков О. П'ять років Директиві ЄС про реструктуризацію і неспроможність: уроки для України. *Юридична газета*. 24 травня 2024. <https://yur-gazeta.com/publications/practice/bankrutstvo-i-restrukturizaciya/pyat-rokiv-direktivi-es-pro-restrukturizaciyu-i-nespromozhnist-uroki-dlya-ukrayini.html> (дата звернення 16.01.2025).

6. Васильєв С.В. Юридична конвергенція процесуального права України: монографія. Київ: Алерта, 2024. 392с.

7. Вечірко І.О. Кодекс України з процедур банкрутства як джерело господарського процесуального права. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2023. №6.С.51-57. <https://doi.org/10.32782/2408-9257-2023-6-9>.

8. Бутирський А.А. Моделі вирішення господарських спорів у країнах Східної Європи: монографія. Чернівці: Прут, 2013. 388 с.

9. Вебінар на тему: «Процесуальні аспекти превентивної реструктуризації: етапи, вимоги та роль суду» 20 грудня 2024 року. <https://www.pravojustice.eu/ua/post/proyekt-yes-pravo-justice-proviv-vebinar-prisvyachenij-zaprovadzhennyu-v-ukrayini-proceduri-preventivnoyi-restrukturizaciyi> (дата звернення 16.01.2025)

10. Господарський процесуальний кодекс України (Відомості Верховної Ради України, 2017 р., № 48, ст. 436 із змін. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12> (дата звернення 16.01.2025)

11. Деркач Є.М., Коломоєць Т.О., Самойленко Г.В. Процедура банкрутства як інструмент для рейдерського захоплення суб'єктів господарювання. *Право і суспільство*. 2024. № 1. Т. 2. С.312-321. DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.1.2.47>

12. Дерлюк В. Розвиток досудової санації в Україні як правового інституту. *Право України*. 2024. № 9. С. 148-158. DOI: 10.33498/louu-2024-09-148

13. Джунь В.В. Інститут неспроможності: світовий досвід розвитку і особливості становлення в Україні. Монографія. Видання друге, виправлене і доповнене. К.: Юридична практика, 2006. 384 с.

14. Закон України «Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства та деяких інших законодавчих актів України щодо імплементації Директиви Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу 2019/1023 та запровадження процедур превентивної реструктуризації» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3985-20#Text>. (дата звернення 16.01.2025)

15. Закон України «Про судовий збір» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 14, ст.87) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17#Text> (дата звернення 16.01.2025)

16. Кодекс України з процедур банкрутства від 18.10.2018 № 2597-VIII із змін. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19> (дата звернення 16.01.2025)

17. Лисенко А. Досудова санація. Переваги та недоліки. Збірка наукових статей та судової практики Верховного Суду щодо застосування Кодексу України з процедур банкрутства. За заг. ред. д.ю.н., судді Верховного Суду С.В. Жукова. Київ: Алерта, 2021. С. 121-128.

18. Ніколенко Л.М. Доказування в господарському судочинстві: навчальний посібник. Одеса: Фенікс. Суми: ВТД Університетська книга. 2007. 415с.

19. Перелік інструментів раннього попередження неплатоспроможності. Міністерство юстиції України. <https://minjust.gov.ua/m/zapobigannya-neplatospromojnost> (дата звернення 16.01.2025)

20. Перелік умов для підготовки планів реструктуризації суб'єктів мікро та малого підприємництва. Міністерство юстиції України. <https://minjust.gov.ua/m/zapobigannya-neplatospromojnost> (дата звернення 16.01.2025)

21. Поляков Б.М. Право неспроможності (банкрутства) в Україні. Підручник для студ. вищ. навч. заклад. Київ: Ін. Юре, 2011. 560 с.

22. Поляков Р.Б. Інститут банкрутства в Україні та Німеччині: порівняльно-правове дослідження: монографія. Київ: Юрид. видавництво «Право України, 2023. 472 с.

23. Пригуза П. Недоліки законодавчої новели та пропозиції щодо їх усунення. Закон і Бізнес від 03.06.2024 https://zib.com.ua/ua/161626-preventivna_restrukturyzaciya_nedoliki_zakonodavchoi_noveli_.html

24. Радзивілюк В. Проблеми впровадження інструментів раннього попередження відповідно до директиви (ЄС) 2019/1023. Право України. 2024. №9. С.74-86. DOI:10.33498/loiu-2024-09-074.

25. Радзивілюк В. Примирювальні процедури за Комерційним кодексом Франції. Юридичний науковий електронний журнал. 2024. № 1. С. 210-213. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-1/45>

26. Синегубов О.В. Міжнародні стандарти та практики у сфері неплатоспроможності: значення для гармонізації українського законодавства. Нове українське право. 2024. Вип. 5. С. 18-25. DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2024.5.2>

27. Цивільний кодекс України. (Відомості Верховної Ради України (ВВР 2003, №№ 40-44, ст.356) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/card6#Public> (дата звернення 16.01.2025)

Information about the author:

Vechirko Ihor Oleksandrovich,

Candidate of Juridical Sciences,

Associate Professor at the Department of Fundamental

and Private Legal Disciplines,

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, 32,

Ostrozko Str., Vinnitsia, 03100, Ukraine